

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

Чорнопищук Т.І., к.е.н.

Вінницький державний аграрний університет

Розвиток виробництва та використання біопалива в Україні як альтернативного джерела енергії сприяє зміцненню національної економіки. Інноваційний процес у цій сфері передбачає вдосконалення нормативно-правих, технічних та фінансово-економічних важелів державної політики.

Development of the production and use of biofuels in Ukraine as an alternative energy source contributes to the national economy. Innovative processes in this area involve improving the legal, technical, financial and economic instruments of state policy.

Вступ. Стрімке зростання цін на нафту і, як наслідок, підвищення вартості продуктів її переробки - бензину і дизельного палива – стимулювали учених до пошуку альтернативних джерел енергії. Конкурентоздатним видом альтернативного палива є біопаливо. Особлива роль біоенергетики в соціально-економічному житті України обумовлюється високим ресурсним потенціалом аграрного сектору у виробництві біосировини не створюючи при цьому продовольчої проблеми.

Постановка завдання. Енергетична проблема є однією з глобальних проблем сучасності. Визначальним критерієм національної безпеки є вирішення проблем енергетичної залежності країни. Частково ці проблеми Україна може вирішити шляхом залучення альтернативних джерел енергоресурсів, насамперед біоресурсів. На першому з етапів розвитку біоенергетики в Україні є всі резерви до збільшення обсягів виробництва та переробки насіння ріпаку, що у певній мірі відобразиться на вирішенні екологічних, економічних та соціальних проблем суспільства.

Результати досліджень. Біопаливо, чи паливо з біологічної сировини, використовується людьми багато років і століття. Якнайдавніше паливо, що використовувало людством, були дрова. На цей час переважну частину біомаси складає сировина рослинного походження. Для виробництва біопалива першого покоління у Європейських країнах вирощують енергетичні ліси, що переважно складаються з рослин що мають хорошу репродуктивність (кукурудза, соя, ріпак тощо).

Виробництво біомаси рослинного походження для виробництва біопалива другого покоління використовують відходи біологічного походження - необроблені або з мінімальним ступенем підготовки до спалювання (тирса, тріска, кора, лушпиння, солома і т.д.). Швидкий піроліз дозволяє перетворити біомасу на рідину, яку легше і дешевше транспортувати, зберігати і використовувати. З рідини можна провести автомобільне паливо, або паливо для електростанцій. На цей час діє «Піролізна мережа» (Pyrolysis Network (PyNe) - дослідницька організація, яка об'єднує дослідників з 15 країн Європи, США і Канади [1]. Біопалива третього покоління - палива, отримані з водоростей.

За оцінками Worldwatch Institute в 2007 році у всьому світі було проведено 54 мільярди літрів біопалив, що складає 1,5% від світового споживання рідких палив. Найпоширенішими видами біопалива є етанол і біодизель. Світове виробництво етанолу за даними 2007 р. склало 46 мільярдів літрів. Найбільшими виробниками етанолу є США і Бразилія - 48% і 31% світового виробництва. ЄС лідирує в області біодизельного палива - 60% світового вироблення [1]. В Європі лідером з виробництва біодизелю є Німеччина (12 млрд л), друге-третє місце посідають, відповідно, Франція та Австрія.

Значним потенціалом біомаси, доступної для виробництва енергії, володіє і Україна. Міністерством аграрної політики України та Агентством сталого розвитку та інновацій Нідерландів SenterNovem розробили проект „Плану дій по біомасі для України“ (2008 р.). У цьому проекті зазначається, що за розрахунками 2007 р. теоретичний потенціал біомаси в Україні складає близько 50 млн. т у.п., технічно досяжний 36 млн. т у.п., економічно доцільний 27 млн. т у.п.

Біопаливо опинилося в центрі уваги при обговоренні різних питань, пов'язаних з можливими вигодами в екології, енергетиці і економіці. Нині висловлюються часто кардинально протилежні думки з приводу ефективності та перспектив виробництва біопалива. Противники виробництва біопалива висловлюють сумніви щодо екологічної переваги біопалива, вбачають негативний вплив біопалива на продовольчу проблему, обґрунтовують технічні проблеми в разі використання біопалива в автотранспорті. Прибічники збільшення виробництва біопалива аргументують його доцільність за рахунок зменшення залежності від мінеральних енергоносіїв, формування протидії зростання цін на нафту, сприяння поліпшенню екології, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва за рахунок росту цін на сільськогосподарську продукцію.

В Україні від розвитку виробництва та використання біопалива чекають багато. Насамперед, головним є прагнення заощадити енергоресурси і добитися покращення екологічної ситуації, а роль біопалива в продовольчій кризі є перебільшеною. Використання біопалива сприятиме хоч би частковій забезпеченості суспільних потреб країни в енергоресурсах і зменшенню залежності від викопного палива, що постійно росте в ціні (нафти, вугілля і газу), а відповідно зменшить залежність України від імпортних енергоносіїв. Крім того, вважається, що використання біопалива має привести до скорочення викидів CO₂ в атмосферу, оскільки воно, по суті, є «углерод-нейтральним». Вуглець, вилучений з атмосфери в ході фотосинтезу, просто повертається в неї при спалюванні органічної речовини, що утворилася (біопалива). Таким чином, біопаливо в якійсь мірі екологічніше, чим класичне паливо і набагато дешевше. Дешевизна і продуктивність біопалива роблять виробництво біопалива, насамперед, провідною альтернативною паливною галуззю. Крім того, зростання виробництва та використання біопалив в Україні може допомогти диверсифікувати сільськогосподарську діяльність, підвищити інвестиційну привабливість аграрного сектору. Виробництво сировини для отримання біопалива може сприяти зростанню зайнятості в сільській місцевості, особливо якщо дрібнотоварні господарства матимуть можливість у вигляді різних стимулів для розширення виробництва. В середньостроковій перспективі роль біопалива полягає в зростанні цін на сільськогосподарську продукцію. Ціновий ефект біопалива стосовно сільського господарства виражається в основному в зростанні попиту на продукцію зернових і олійних культур. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. При цьому основний акцент робиться на біопаливі, що отримується з ріпаку.

Виробництво і переробка ріпаку є одним з найбільш перспективних напрямів аграрного бізнесу. На ріпак упродовж останніх років існує постійний попит, підкріплений привабливими для сільськогосподарських товаровиробників цінами. В цей час в Україні має місце зовнішнє спрямування виробленого насіння ріпаку. Основна частина експорту – нерафінована олія, яка є сировинним матеріалом. І це викликає стурбованість. Без власних технічних новацій, чіткої стратегії розвитку біоенергетики роль України може звестися лише до поставки ріпакової сировини. Для насичення внутрішнього ринку ріпаковою олією насамперед необхідне створення потужної сировинної бази за рахунок інвестицій, вирощування ріпаку із зниженням його собівартості, впровадженням сортів нового покоління з високим вмістом олії, технічне переоснащення переробних підприємств устаткуванням.

Подальше нарощування виробництва біопалива в Україні стане економічно вигідним лише за умови створення зон концентрованого вирощування ріпаку, високої його врожайності, раціонального використання всіх продуктів переробки ріпаку, розвитку власної переробки насіння ріпаку, запровадження ефективної державної політики (системи заохочувальних заходів) розвитку виробництва і використання біопального.

На даний час головними регуляторними документами щодо енергетичної політики в Україні є Програма розвитку виробництва дизельного біопалива на період до 2010 року, концепція якої схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України № 576 від 28 грудня 2005 року та Енергетична Стратегія України до 2030 р., яка була затверджена Кабінетом Міністрів України № 145-2006-р. від 15 березня 2006 р. Однак ці документи не ухвалювалися Верховною Радою. Це означає, вони не є законами, яких необхідно обов'язково дотримуватися. Отже, немає гарантії, що визначені в них цілі будуть дійсно досягнуті. Відповідно, перспективи виробництва і споживання біопалива передбачають формування законодавчої бази, її гармонізації з вимогами ЄС, розробку стратегії розвитку біопалива та формування дієвих економічних механізмів всебічної державної підтримки розвитку галузі. Проблеми виробництва та використання біопалива в Україні зумовлені у великій мірі відсутністю якісно розробленої нормативно-технічної бази. Для нормативного забезпечення виробництва біопалива мають бути розроблені національні та галузеві стандарти на біопальне. Використання біопалива у великій мірі обмежують також технічні проблеми. Фінансово-економічними проблемами розвитку виробництва та використання біопалива в Україні пов'язані з відсутністю фінансових механізмів стимулювання впровадження проектів розвитку виробництва і споживання біопалива.

Висновки. Виробництво і застосування біопального в Україні вирішує важливі соціально-економічні проблеми суспільства. Вирощування ріпаку, як біосировини, є для України перспективною галуззю. Держава через нормативно-правові, фінансово-економічні, технологічні важелі має активно й послідовно стимулювати виробництво та використання біопалива.

Література

1. <http://billybonce.zp.ua/vydy-biopalyva/vydy-biopalyva>
2. Про затвердження Програми розвитку виробництва дизельного біопалива: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2006 р. №1774
2. Оверченко Б. Перспекиви розвитку ріпаківництва та проблеми виробництва біодизелю в Україні // Економіка і прогнозування. - 2007. - № 3. - С. 75-98
3. Калетнік Г.М. Альтернативна енергетика для суспільства // Агросвіт. - 2008. - № 21. - С.17 - 23.